

Onderweg?

3^e zondag van Advent

17 december 2023

Voorgangers: Willem van der Meijden en Hans Opschoor

Welkom

Hartelijk welkom, U hier en U thuis voor Uw scherm, bij deze viering van de HD, getiteld: "Onderweg". Onderweg: "daar gebeurt het". U zag de kaft van het liturgieboekje: Alice op haar weg door Wonderland, die aankomt op een splitsing in de weg (dat zie je beter op andere afbeeldingen van dit gebeuren) en niet weet waarheen ze nu moet gaan. Ze heeft geen idee: heel dat wonderland is voor haar een raadsel; ze is, zoals Jezus ooit zou hebben gezegd niet van die wereld (Joh 17:16). Waarheen moet ze nu gaan? Een wezen dat wel van die wereld is, de Cheshire Cat, ziet haar en antwoordt haar: Dat hangt af van waar je naartoe wil. Ja, haal je de koekoek.

We zijn onderweg maar gaan we de goeie kant op? Willem van der Meiden gaat ons vandaag voor bij het nadenken over dit soort vragen. Ik (Hans Opschoor) zal hem een handje helpen. Het koor zingt, geleid door Jan Hulsbergen en begeleid door Taco Querens.

Een mededeling, op verzoek van iemand die hier vaak voorgeat: Derk Stegeman, directeur van Stek. Sinds 26 november zijn er asielzoekers gehuisvest in het Atlantic Hotel in Kijkduin. Mensen die anders bij het aanmeldcentrum in Ter Apel buiten hadden moeten slapen. Namens de Protestantse Kerk in Den Haag en namens Stek zijn kregen alle asielzoekers een set lampjes, voor op de fiets of als bedlampje. Het was een blijk van welkom. En een symbolisch gebaar: lichtjes in het donker. U heeft misschien op TV gezien hoe een deel van de politiek en van de commercie uit de aanwezigheid van deze vluchtelingen kwalijke slaatjes stonden te slaan. Ik heb van de Gemeente gehoord dat dat door een fors aantal wijkbewoners in woord en geschrift duidelijk werd verafschuwd. Die vluchtelingen waren welkom: het was goed dat ze er zijn. Er was een poosje plaats voor hen in dat hotel.

Ik steek nu de adventskaarsen aan, en luid een moment van stilte in om ons te helpen bepalen bij wat ons dit uur te wachten staat.

Lied: Onstilbare tonen

Inleiding

Onderweg... daar gebeurt het. Een inzicht, een inval, een flits, een bekering: *life changing!* Maar zo gaat het meestal niet. Sommige inzichten groeien, andere inzichten schrijden voort. Bekering kan je ook overkomen zonder toeters en bellen. En die lichtflitsen kun je maar ook beter wantrouwen. De beroemde filmregisseur Alfred Hitchcock werd eens gevraagd door een beginnende scenarioschrijver hoe hij toch aan die fantastische plots van zijn films kwam. 'Simpel hoor', zei Hitchcock, 'heb ik een bijzondere droom, dan wrijf ik mezelf wakker en schrijf op wat ik zag. Een kladblok heb ik altijd naast mijn bed.' Goed idee, dacht de jongeman en nam de proef op de som. Eindelijk was het zo'n nacht vol geniale invallen. Hij wreef zichzelf wakker, schreef op wat hij gezien had en ging tevreden weer slapen. De volgende ochtend keek hij vol verwachting op zijn papiertje. 'Boy meets girl' stond erop: 'Jongen ontmoet meisje'.

Bekering, ommekeer: Bijbelse woorden waar we soms argwanend tegenaan kijken. Maar Bijbelse bekering is zelden die ene flits, vrijwel nooit die donderslag bij heldere hemel. Bijbelse bekering is vrijwel altijd ontmoeting. Er komt iemand of iemand – met een hoofdletter – op je weg en je koers

wordt in die ontmoeting radicaal omgedraaid. Je vindt niet iets of iemand, je wordt gevonden. Saulus, op weg naar Damascus, ontmoet Jezus, die hij vervolgt. Hij ziet het licht en wordt stekeblind. Hij wordt omgekeerd op zijn weg. Niet naar Damascus, terug naar Jeruzalem! Rechtsomkeert. Kennen wij ook zulke momenten? Kennen wij zulke ontmoetingen? Het zijn momenten om te koesteren, om lang te bewaren. Het kunnen ook momenten zijn om te delen.

Gebed

Lieve God,

U bent de nabije, jij bent onze metgezel, onze vriendin. U wilt niet anders dan jij zijn, jij laat je ontmoeten, ook door ons. Wij ontmoeten je in ons diepste verlangen, wij ontmoeten je in de ander, want die is zoals wij. Wat zouden we zijn zonder die ontmoeting? Wat rest ons dan nog aan troost, bemoediging, uitzicht? In dagen dat we in verbazing om ons heen kijken, soms verbijsterd zien wat er rondom ons gebeurt, dichtbij en veraf, soms versagen of in cynisme dreigen te verzinken dat het nooit beter zal worden met deze wereld, in die dagen komen we hier bijeen om ons aan jou en aan elkaar te laven. In deze dagen zien wij uit naar jouw komst in de gedaante van een mens, klein begonnen op deze wereld, groot geworden in ons hart. Dank u, lieve God, dat wij hier mogen zijn, u mogen loven en toezingen, jou mogen aanspreken met al ons geloof en met al onze twijfel en elkaar mogen ontmoeten. Geef de wereld vrede en recht, lieve God, en ons de kracht en de creativiteit om daar het onze aan bij te dragen.

Lieve God, ontferm u over ons. Amen

Lied – Herschep ons hart

Lezing: Handelingen 9: 1-9

Lezing: uit De omhelzing (David Grossman)

Waarom heeft een mens rituelen nodig? Waarom pakt iemand thuis een tweedehandsboek als cadeautje in om er een jarige vriend mee te verrassen. Die pakt het later met zichtbaar genoegen weer uit en is oprecht verrast en blij met het cadeau. Waarom doet een mens dat? Waarom doet die vriend dat? Was het om hem een plezier te doen door hem te trakteren op een rituele handeling? Was het een poging om het oude boek weer als nieuw te laten zijn? Verwees deze handeling, dit ritueel – inpakken en weer uitpakken – naar ontmoeting en vriendschap? Was het ritueel bedoeld om te laten zien dat het boek van eigenaar verwisselde? Zoals het handjeklap op de veemarkt of de sleuteloverdracht voor het nieuwe huis?

Waarom proberen sommige mensen, als er een kind geboren is in hun omgeving, als cadeautje een kinderboek te vinden – nieuw of antiquarisch – waarin een kind met dezelfde naam de hoofdpersoon is? Wat bedoelen ze daarmee als ze dat boek aan de verse ouders overhandigen? Wat zeggen ze tegen het kind? “Kijk, je hebt een naam die al bestaat”? Of “Kijk: je mag er zijn, want je hebt een naam”?

Waarom heeft een mens rituelen nodig? Omdat rituelen verbinden, omdat je in rituelen een ander of anderen ontmoet en samen aan iets betekenis, zin geeft. Omdat rituelen je een andere weg kunnen wijzen, de weg naar een ander kunnen wijzen, een weg om samen af te leggen.

Er is een prachtig kinderboekje met fijnzinnige potloodtekeningen, geschreven door de Israëliische auteur David Grossman. Het heet *De omhelzing* en de korte tekst begint zo:

“Je bent lief”, zei de moeder van Ben. Ze liepen in het veld en het was laat in de middag. “Je bent zo ontzettend lief, zoals jij is er niemand op de hele wijde wereld.”

“Is er echt niemand zoals ik?” vroeg Ben.

“Nee”, zei zijn moeder, “jij bent de enige!”

Ze liepen langzaam verder. Een grote troep ooievaars vloog hoog in de lucht boven hun hoofd, op weg naar andere landen.

“Maar waarom?” vroeg Ben. Hij bleef staan. “Waarom is er niemand op de hele wereld zoals ik?”

“Omdat iedereen uniek is en speciaal”, lachte zijn moeder. Ze ging op de grond zitten. “Kom even naast me”, zei ze, en ze floot naar de hond, Mirakel, zodat hij er ook bij kwam.

“Ik wil niet de enige zoals ik op de hele wereld zijn”, zei Ben.

“Waarom niet? Het is prachtig om zo uniek en speciaal te zijn!” zei zijn moeder.

“Maar dan ben ik helemaal alleen”, zei Ben. “Ik wil dat er nog iemand is zoals ik.”

(David Grossman: De omhelzing. Amsterdam: Cossee 2011)

Lied: Stem als een zee van mensen

Overweging

Bekering: kom er eens om. Stilstaan op een weg die tot verderf leidt en omkeren. Rechtsomkeert.

Bekering is een woord waarbij we ons niet zo gemakkelijk voelen. Ik herinner me dat er eens vroeg in de morgen aangebeld werd en ik in en slecht humeur de deur opendeed. Daar stonden twee getuigen van Jehova met een brochure in de hand waar met grote letters op stond: ‘Bekeert U!’ Ik keurde dat geschrift één blik waardig en nog voor ze me konden groeten riep ik ‘Doe het zelf’ en sloeg de deur dicht. Ik was er achteraf niet trots op. Later hing er lange tijd een bordje bij onze deur met de tekst: ‘Aan de deur wordt niet gekocht en bekeerd zijn we ook al.’ Dat laatste, daar was ik ook niet trots op.

Bekering, een lastig woord. We denken dan bijvoorbeeld in deze aanloop naar Kerst aan een figuur als de rijke vrek Scrooge, die op kerstavond door een ontmoeting met drie geesten als een blad aan de boom omdraait en herstelt wat hij misdaan heeft. Een klassiek clichéverhaal van Charles Dickens, A Christmas Carol – ongetwijfeld ergens te zien dezer dagen. Wij denken bij bekeringen vaak aan lichtflitsen, visioenen, voorspellende dromen, donderslagen bij heldere hemel. Bijvoorbeeld Scrooge met zijn nachtgezichten en zijn verpletterende nieuwe inzicht. Bijvoorbeeld de begenadigde poppenspeler Jozef van den Berg, die zich van het ene moment op het andere ontpopte als monnik, vrouw en kinderen verliet en een hermitage bouwde in een fietsenstalling in de Betuwe. Hij overleed onlangs, over zijn plotse ommekeer sprak men destijds met ongeloof en ook wel misprijzend. Toch kwamen ook velen hem opzoeken op zijn nieuwe adres, benieuwd naar wat hem bezielde...

Of de filosoof en wiskundige Blaise Pascal, die toen hij was gestorven in 1662 een brief bij zich bleek te hebben, ingenaaid in de mouw van zijn jas, waarin hij beschreef wat hem acht jaar eerder was overkomen: “*Het genadejaar 1654, maandag 23 november vanaf ongeveer half elf 's avonds tot ongeveer half één 's nachts. FEU! VUUR. God van Abraham, God van Isaak, God van Jakob. Niet de God van filosofen en geleerden. Zekerheid. Zekerheid. Gevoel. Vreugde. Vrede. God van Jezus Christus.*” Pascal had daar nog nooit met iemand over gesproken. Het was zijn geheim, het allerintiemste én alleroverweldigste dat hij ooit had meegemaakt.

Zo hyperpersoonlijk gaat het er in de Bijbelverhalen niet aan toe. Wat de Bijbelse verhalen over bekering met elkaar gemeen hebben is dat die bekeringen plaatsvinden in de ontmoeting. Iemand bekeert jou. Iemand vertoont zich en spreekt. Iemand of iets ontmoet jou. Dat kan zelfs God zelf zijn, die tot twee keer toe zich door Mozes laat afkeren van zijn wraakzucht na de episode met het Gouden Kalf.

Dat kan de Messias Jezus zijn, die tegen de Kananese vrouw zegt dat hij gekomen is voor de verlorenen van het Huis van Israël, maar door haar overreed wordt en zich laat vermurwen. Dat kan

een leerling van Jezus zijn, zoals de apostel Filippus. Hij hoort de Kamerling uit het Morenland hardop een tekst van Jesaja lezen in zijn draagstoel en begint hem die tekst uit te leggen. De Kamerling bekeert zich daarop op zijn weg – letterlijk – en laat zich dopen.

Het kan een buitenstaander zijn, een zonderling, zoals in het verhaal van Bileam. Hij wordt op zijn ezel stilgezet op de weg, zijn ezel doet geen stap meer hoe hard de profeet het beest ook slaat, en iemand spreekt tot hem bij monde van diezelfde ezel. Zo zet de Ene deze profeet balkend rechtsomkeert op zijn weg en stuurt hem naar zijn opdracht. Een kostelijk verhaal.

Het kan ook zo maar iemand zijn die je in de ontmoeting op andere gedachten brengt. Of een situatie die je ontmoet en die je het plotselinge inzicht oplevert dat je een andere weg moet inslaan. U kent zo'n situatie, zo'n ontmoeting wellicht in uw eigen leven. Ik wel.

De grootste profeet Mozes ontmoet de Ene bij het brandendebraambos. FEU! Vuur. Die ontmoeting zette Mozes' leven op z'n kop. En Mozes ontmoet de Ene later in de Tent der Ontmoeting.

'De Ene sprak met Mozes van aangezicht tot aangezicht, zoals een mens met zijn naaste spreekt.'

Gods presentie krijgt een gezicht, het naar de mens gekeerde gezicht van haar presentie, een aangezicht: zoals zij zich laat zien. Dat blijft een wonderlijke, maar o zo Bijbelse uitdrukking: Mozes en de Ene spreken met elkaar van aangezicht tot aangezicht. Zij spreken elkaar in de ogen, zij spreken elkaar oog in oog.

In veel orthodox, dogmatisch christendom wordt God opgetuigd met attributen als absoluut, onveranderlijk, eeuwig dezelfde, wordt God getooid met abstracties als almachtig, alom aanwezig, alwetend. Dat is Bijbels gezien niet waar. Dat absolute, dat al-dit en al-dat, is het domein van de afgoden. Deze God is anders én veranderlijk. Deze God wordt pas God in de ontmoeting met de mens en de mens wordt pas mens in de ontmoeting met deze God. Deze God laat zich vermurwen en laat zich bekeren tot de mens, zoals de mens zich kan laten vermurwen om de weg van deze God samen met haar te gaan. Die menswording, waar we het in de Adventstijd zo vaak over hebben, is geen uitvinding van het Nieuwe Testament, dat is in het woestijnverhaal van Mozes en God al aan de orde, in deze ontmoeting. In deze dialoog ontmoeten God en mens elkaar omdat zij niet zonder elkaar kunnen.

Zo overkomt het dus ook Saulus, de vervolger van de Messiasgemeente, op zijn weg naar Damascus. Hij zoekt daar nieuwe slachtoffers onder de 'mensen van de weg'. Dat is in die eerste eeuwen een staande uitdrukking voor de volgelingen van de Messias Jezus. Mensen van de weg, maar waarheen? En op die weg, onderweg gebeurt het: de ontmoeting. Een verblindend licht en een stem: 'Saul Saul, waarom vervolgt je mij'. 'Wie bent u, Heer?' vraagt Saulus. 'Ik ben Jezus die jij vervolgt.' En Saulus ziet het licht? Nee, hij is stekeblind geworden, hij zocht iemand en ziet niemand. Hij was stokdoof voor de mensen van de weg, maar hij hoort de stem en hij luistert, gehoorzaamt. Hij hoort het licht en spreekt van aangezicht tot aangezicht. Hij ontmoet de Messias op de weg, bekeert zich: nee, hij wordt omgekeerd op zijn weg: terug naar Jeruzalem, als volgeling van Jezus.

De kleine Alice ontmoet in Verbazië – zo vertaalt Nicolaas Matsier Wonderland – de grinnikende Cheshire kat, die in de boom verschijnt bij een tweesprong en Alice vraagt de kat: "Kun jij me vertellen, alsjeblieft, welke kant ik op moet gaan vanaf hier?"

"Dat hangt er erg van af waar je heen wilt", sprak de kat.

"Dat maakt mij niet zoveel uit", zei Alice.

"Dan maakt het ook niet zoveel uit welke kant je opgaat", zei de kat.

"Zo lang ik maar ergens aankom", voegde Alice er als uitleg aan toe.

"O, dat zal zeker lukken", zei de kat, "als je maar lang genoeg loopt."

In het verhaal van Alice – in deze krankjorumme dialoog – ligt op beide wegen een ontmoeting in het verschieft.

Ook kleine Ben wil ontmoeten. In het ‘lieve’ gesprek van Ben met zijn moeder spreekt het jongetje zijn moeder aan op haar moedertrots.

“Er is er geen één zoals jij op de hele wereld”, zegt ze

“Ik wil niet de-enige-zoals-ik-op-de-hele-wereld zijn”, zegt Ben.

“Waarom niet? Het is prachtig om zo uniek en speciaal te zijn!” zegt zijn moeder.

“Maar dan ben ik helemaal alleen”, zegt Ben. “Ik wil dat er nog iemand is zoals ik.”

In de tweede helft van het verhaal wordt Bens moeder bekeerd tot Bens gezichtspunt en ze omhelzen elkaar. Zo heet dit prachtboekje: De Omhelzing.

Het is het verhaal van hun wederzijdse bekering. En als u dan weet dat David Grossman, die het opschreef, zich zijn hele leven heeft ingezet voor een ander Israël, een land van dialoog en vreedzaam samenleven, dan kunt u ook raden dat ‘bekering’ behalve een Bijbels ook een zeer maatschappelijk thema is.

Wij zijn mensen van de weg, de weg tot elkaar, de weg tot de ander.

Misschien dus toch wel een beetje ‘Boy meets girl’. Amen

Lied: Ik heb lief de aarde en de mensen

Voorbeden

Op deze derde adventszondag roepen wij om een weg uit de wirwar van nachtmerries en schaduwen van dood. Het “vrede op aarde en “in de mensen een welbehagen” klinken al in onze oren, maar die worden nog elke dag overstemd door gierende raketten en inslaande bommen. Mogen wij vinden “wegen naar hemel op aarde”, of op zijn minst de hoop dat zulke wegen er zijn, ook als het om ons heen duister is – zoals wij nu ervaren aan de randen van Europa, in het Midden Oosten, en ook in eigen land. Wij bidden om overheden die vrede willen – echte vrede, rechtvaardige vrede - en er zich om te beginnen krachtig voor inzetten om op zijn minst – en snel - het vuren te staken.

Wij bidden om overheden met de wil om de opvang van vluchtelingen die hier zijn, en die met recht en reden zullen blijven komen, snel leefbaar te maken. Mogen wij wegen vinden de schaamte en politieke onwil voorbij dat ons land, het op vijf na rijkste land ter wereld, niet in staat zou zijn een dak en een bed te bieden aan asielzoekers en vluchtelingen. Waarom wij wel en zij niet?

Herschep ons hart, vragen wij. En geef ons de kracht om op te staan daar waar dat nodig is langs de weg die wij gaan.

We denken aan het akkoord dat de wereldgemeenschap van naties de afgelopen week heeft bereikt rond het klimaatprobleem. Er was op zoveel meer gehoopt, en zoveel meer is ook nodig, maar er is tenminste een begin vastgelegd van een aanpak van het opstoken van brandstoffen die de aarde te snel opwarmen. Oliestaten en oliebedrijven is in elk geval de muilkorf voorgehouden, en over een paar jaar zal hen de maat worden genomen.

Wij willen ook stilstaan bij, en opdragen: de zorgen die onder ons leven van meer persoonlijke aard

Mogen in dit alles vrede, recht en liefde met ons zijn.

Tafellied: Moge ons verschijnen

Breken en delen

Wij zijn onderweg. Onze verre voorgangers in het Midden-Oosten van 2000 jaar geleden werden zo genoemd: “mensen van de weg”. Die weg is sindsdien gegaan, met struikelen, met vallen en met opstaan. Soms met 2 of 3, soms met meer. Maar altijd in gemeenschap. Die gemeenschap vierten wij ook vandaag. We delen met elkaar brood en wijn, leeftocht voor onderweg. Onderweg, met geloof in hoop en liefde. Hem achterna, van wie is opgeschreven dat hij zei: “Ik ben de weg, de waarheid en het leven”. Van wie wij zingen dat hij “de zoon der mensen is, deze aarde, Gods geliefde”.

Zegenbede

Lieve mensen,

Mensen zijn op zoek naar God, want God is op zoek naar mensen. Heb het goed met elkaar en met jezelf en laat je begeleiden door deze oeroude Joodse tekst, waarin de ontmoeting én de bekering zo beeldend worden verwoord, van Shlomo ibn Gabirol: een gedicht over wederkerigheid, ommekeer en licht in de duisternis.

Malaga, El-Andalus, 11de eeuw.

Als alles buiten duister is, / mijn vrienden mij niet verstaan,
dan wend ik mij van hen tot U, / vind liefde in uw ogen.

Als alles binnen duister is, / en ik mijn ziel veracht,
dan wend ik mij van mij tot U, / vind liefde in uw ogen.

Als uw gelaat zo duister is, / uw toorn mij bedreigt,
dan wend ik mij van U tot U, / vind liefde in uw ogen.

Amen